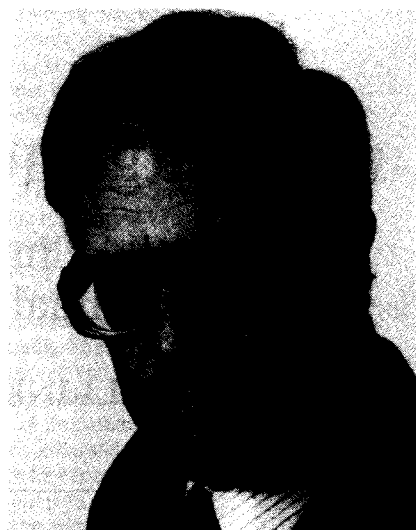

Vier jaar Reaganomics, de gevolgen voor Nederland

„Vier jaar Reaganomics, de gevolgen voor Nederland”, was het centrale thema op de 56e diëns van de Kring van Amsterdamse Economen in mei 1985. Op een mooie zomerse dag in mei bogen de heren prof. dr. E.J. Bomhoff, dr. J.M. Den Uyl, dr. A.H.E.M. Wellink en dr. D.M.N. van Wensveen zich over dit thema. Waarom werd dit thema gekozen? In de afgelopen vier jaren heeft de wereld kennis kunnen nemen en de invloed ondervonden van het financieel-economisch beleid van de Amerikaanse president Reagan. Toen duidelijk werd dat ons nog eens vier jaren Reaganomics te wachten stond, leek het goed om eens stil te staan bij de gevolgen van dat beleid voor de rest van de wereld en in het bijzonder voor Nederland. Daarbij zou de aandacht vooral gericht moeten worden op de lessen die wij uit een economisch beleid à l'Amérique zouden kunnen leren.

Het merkwaardige feit doet zich voor dat er inderdaad iets is dat alleen met Reaganomics kan worden aangeduid. Merkwaardig omdat een streven naar een vermindering van de rol van de overheid ten gunste van het particuliere initiatief en de daarmee samenhangende aandacht voor de aanbodzijde van de economie in het huidige tijdsgewricht niet uniek is. Vrijwel overal om ons heen kunnen we een dergelijk streven onderkennen, ook in ons eigen land. De aandacht voor de „supply side” van de economie groeit daarbij met de dag, mede dank zij de aandacht die het secretariaat van de OESO in haar halfjaarlijkse rapporten daarvoor vraagt. Wellicht dankt de term Reaganomics zijn ontstaan aan de doortastendheid, of is het roekeloosheid, waarmee Reagan afstand nam van het beleid van zijn voorganger Carter.

In elk geval werd in het begin van de ambtsperiode erg veel aandacht geschonken aan de aanbodkant en de heilzame effecten die een op het aanbod gericht economisch beleid zou hebben op economische groei en werkgelegenheid. Niet-tegenstaande een forse verlaging van de tarieven van de inkomstenbelasting, met 25%-punt, alsmede een vermindering van de effectieve druk van de vennootschapsbelasting in de eerste regeerperiode en een forse reële verhoging van de defensie-

uitgaven, zou een omvangrijke reductie van het begrotingstekort kunnen worden bereikt (van 2,3% van het bruto nationaal produkt (bnp) in 1980 tot evenwicht in 1984). Ten aanzien van de economische groei en de toeneming van de werkgelegenheid mogen de jaren 1983 en 1984 als succesvol worden getypeerd.

Anno 1985 kan evenwel worden geconstateerd dat de term Reaganomics aan een herdefiniëring toe is. Een kwakkelende conjunctuur, een niet meer dalende werkloosheid en omvangrijke betalingsbalanstekorten, een oplopende buitenlandse schuld alsmede een in kracht afnemende dollar zijn niet de uitkomsten die de Amerikaanse regering aan het begin van haar eerste ambtsperiode verwachtte. De zorgen concentreren zich rond het overheidstekort, dat in plaats van naar een evenwicht te tenderen alleen maar is toegenomen. De ramingen van 1986 wijzen op een begrotingstekort van \$ 210 mrd. of 5% bnp. Voor de verdere ontwikkeling van economische groei, rente, dollarkoers enz. is een verkleining van het begrotingstekort cruciaal. Nu al dreigen de rentebetalingen op overheidsschuld, evenals in ons land, de grootste post op de begroting te worden. Bedroegen in 1980 de netto rentebetalingen nog slechts 8,9% van de totale uitgaven, in 1984 was dit al 13%. Op grond van de huidige projecties loopt de omvang daarvan op tot bijna 15% in 1990. De uitstaande overheidsschuld liep inmiddels op tot 44% van het bnp in 1984. Iedere dag dat gewacht wordt met vermindering van het begrotingstekort, leidt tot een steeds grotere onbeheersbaarheid van de begroting. Volgens de regering zou ruim 73% van de uitgaven in de categorie niet-beheersbaar thuishoren.

Terugblikkend lijkt het duidelijk dat de diepte van de recessie in 1981-1982, de zwaarste van na de oorlog, door de Amerikaanse regering werd onderschat. De verwachte inverdieneffecten bleven uit waardoor de inkomsten lager en de uitgaven hoger uitvielen dan verwacht, hetgeen in combinatie met de sterk opgevoerde defensie-inspanning en de stijging van diverse andere uitgavenposten resulteerde in de inmiddels bekende begrotingstekorten. Al-

lus dreigt Reaganomics in zijn tegendeel te verkeren, namelijk een belemmering van het particuliere initiatief.

De lessen die uit de Amerikaanse ervaringen kunnen worden getrokken zijn talrijk. Zo is weer eens duidelijk geworden dat in het te voeren economisch beleid steeds opnieuw een evenwichtige afweging dient te worden gemaakt tussen aanbodzijde en vraagzijde als aangrijpingspunten van het beleid. In Nederland weten we inmiddels ook wat het betekent als de collectieve sector uitdijt en dit proces gepaard gaat met boven de produktiviteitsstijging uitgaande loonstijgingen. Een grote uitstoot van arbeid en hoge financieringslasten voor overheid en bedrijven zijn daarvan het gevolg.

Een tweede les is het belang van een goede timing in de te nemen maatregelen. Zo is het de vraag of in Nederland de regering er goed aan doet van de afspraak in het regeerakkoord omtrent het financieringstekort af te stappen. Een dergelijke beslissing lijkt eerder te zijn afgestemd op een politieke dan op een economische timing. Wat dat betreft betoont de Nederlandse regering zich minder volhardend bij de beleidsuitvoering dan de Amerikaanse. Uitgaande van een particulier spaaroverschot in 1990 van ca. 5%, lijkt het toch evident dat de overheid voort moet gaan met de reductie van het begrotingstekort, eerst tot de in het regeerakkoord genoemde 7,5% van het netto nationale inkomen en vervolgens tot 4%. Ofschoon de particuliere bestedingen best een stimulans kunnen gebruiken, lijkt bij de huidige opgaande lijn in de reële loonontwikkeling een extra consumptieve impuls van de overheid te veel van het goede.

Ten slotte is een les die te leren valt dat de invloed van het Amerikaanse financieel-economisch beleid op de overige geïndustrialiseerde landen weliswaar nimmer mag worden veronachtzaamd, maar ook niet mag worden overdreven. Zo hebben de Westeuropese centrale banken de afgelopen tijd laten zien dat de invloed van de Amerikaanse renteontwikkeling met succes kan worden gemitigeerd door de dollarkoers op zijn beloop te laten. De laatste tijd kan worden geconstateerd dat zelfs bij een oplopende Amerikaanse rente, de rente in landen als West-Duitsland en ons land kan worden verlaagd, zonder tot een stijging van de dollarkoers aanleiding te geven. Bij een verdergaande losmaking van de Europese economische ontwikkeling van die van de Verenigde Staten, zal deze beleidsruimte voor de autoriteiten alleen maar toenemen.

Ik heb er het volste vertrouwen in dat wat toen lukte bij stijgende dollarkoers en dollarrente, thans zeker zal slagen.